

вих або непередбачуваних дій користувачів, учні повинні мати вдосталь часу, щоб надати відповідь на запитання, використання навчального програмного забезпечення, яке має вказівки/застереження, коли учень, робить неправильний вибір)

– малі фізичні зусилля;

(дизайн бути розрахований на незначні фізичні зусилля, що їх має докласти користувач. Двері, які легко відчинити учням, застосування ергономічних вимог до меблів)

– наявність необхідного розміру, місця простору;

(наявність необхідного простору при підході, під'їзді та різноманітних маніпуляціях, доступні навчальні місця для учнів, вихованців, у тому числі з прилеглим простором для асистентів учителів, меблі, фурнітура та обладнання, що підтримують широкий спектр навчання та навчальних методик, можливість регулювання освітлення приміщення для різноманітних потреб учнів у навчанні).

Кожна школа за своєю філософією повинна бути інклюзивною. Це означає готовність у будь-який час прийняти кожну дитину, прагнучи створити максимально сприятливе середовище для її розвитку.

Використані джерела

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: від основ до практики: Монографія / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. — К.: ТОВ «Атопол», 2016. — 152 с

2. Колупаєва А. Універсальний дизайн у підготовці та навчанні: підходи, визначення та використання / А. Колупаєва, Л. Наконечна // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2017. — 82с.

3. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В.; за ред. А. А. Колупаєвої. — К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. — 335 с. — (Серія «Інклюзивна освіта»).

4. Литовченко С. В. Специфіка роботи асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням / С. В. Литовченко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. — 2013. — Вип. 4(1). — С. 252–260

5. Колупаєва А. А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, Е. А. Данілавічюте, С. В. Литовченко. — К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. — 197 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

6. Таранченко О. М. Передумови для забезпечення успішної інклюзії. Педагоги як провідники змін. Процес, кінцеві результати. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання / О. М. Таранченко // Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А.]. — К.: А.С.К., 2012. — 308 с.

Зоя ПАСІЧНИК,
*заступник директора з навчально-виховної роботи,
«вчитель-методист» гімназії №6 Шепетівської міської ради*

Управлінська діяльність щодо організації роботи команд психолого-педагогічного супроводу

Визначальним у забезпеченні інклюзивної освіти є поняття додаткової підтримки або додаткових ресурсів, які можуть охоплювати людські, матеріальні або фінансові ресурси. Одна з важливих умов впровадження інклюзивного навчання у закладі освіти – організація професійної співпраці команди психолого-педагогічного супроводу, результатом якого має стати освітнє середовище, максимально сприятливе для різнобічного розвитку всіх учнів, зокрема й учнів з особливими освітніми потребами.

Порядок організації та діяльність команди психолого-педагогічного супроводу дітей із ООП, які навчаються в закладах загальної середньої освіти в умовах інклюзивного навчання, регламентовані нормативно-правовими актами:

• Постановою КМУ від 15.09.2021 №957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (із змінами внесеними згідно з Постановами від 26.04.2022 №483, від 30.08.2022);

• наказом МОН від 08.06.2018 №609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».

Цими документами визначено організаційні засади інклюзивного навчання учнів, основні принципи, завдання та функції Команди. Згідно з ними, кожний учасник має поважати індивідуальні особливості дітей із ООП, не допускати дискримінації, забезпечувати конфіденційність і формувати дружнє та неупереджене ставлення до них.

Команда психолого-педагогічного супроводу формується для учнів:

- які мають особливі освітні потреби та навчаються на інклюзивному навчанні;
- першого рівня підтримки, які навчаються в звичайних класах;
- які мають ООП і навчаються на педагогічному патронажі.

Команда формується для кожної дитини з особливими освітніми потребами, що навчається у закладі освіти.

Основними завданнями Команди є:

- розроблення ІПР для кожної дитини та моніторинг її виконання;
- визначення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;
- систематичний збір інформації щодо особливостей розвитку та поступу в навчанні;
- проведення методичної та консультативної роботи з батьками і працівникам закладу освіти.

Головою Команди є представник шкільної адміністрації – директор або його заступник з навчально-виховної роботи. Він здійснює загальне керівництво та відповідає за виконання покладених завдань. До його функціональних обов'язків входить:

- формування складу й організація роботи Команди;
- призначення особи, відповідальної за координацію розроблення ІПР;
- контроль за виконанням висновку інклюзивно-ресурсного центру;
- залучення фахівців для надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дітям із ООП;
- моніторинг виконання ІПР;
- контроль та оцінка діяльності учасників Команди.

До складу Команди входять постійні учасники:

1. Учитель початкових класів (класний керівник), учитель-предметники, які забезпечують освітній процес дитини

з ООП, створюють належний мікроклімат у колективі та визначають рівень досягнення кінцевих цілей навчання.

2. Асистент учителя, який бере участь в організації освітнього процесу, адаптує освітнє середовище та навчальні матеріали відповідно до потенційних можливостей та індивідуальних особливостей учня.

3. Практичний психолог, який здійснює просвітницьку та консультаційну роботу щодо формування готовності учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі.

4. Соціальний педагог, який спостерігає за соціалізацією та адаптацією дитини у колективі, залучає її до позакласної роботи, за потреби направляє до відповідних фахівців із метою надання допомоги.

5. Вчитель-дефектолог, вчитель-реабілітолог (із урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), які надають корекційно-розвиткові послуги та проводять моніторинг досягнень у відповідній сфері розвитку дитини.

6. Батьки або законні представники дитини з ООП, які мають повідомляти про спосіб навчання учня, успіхи і труднощі у виконанні домашніх завдань, брати участь у складанні ІПР, створювати належні умови для навчання, виховання та розвитку школяра.

Якщо до складу Команди залучений медичний працівник закладу освіти, він має інформувати учасників Команди про стан здоров'я дитини та її психофізичні особливості.

Склад команди психолого-педагогічного супроводу

ПОСТІЙНІ УЧАСНИКИ

- Директор або заступник директора з навчально-виховної роботи
- Вчитель початкових класів (класний керівник)
- Вчителі-предметники
- Асистент вчителя
- Практичний психолог
- Соціальний педагог
- Вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП)
- Вчитель-реабілітолог
- Батьки дитини

ЗАЛУЧЕНІ ФАХІВЦІ

- Медичний працівник школи
- Лікар
- Асистент дитини
- Спеціалісти системи соціального захисту населення
- Спеціалісти служби у справах дітей
- Фахівець ІРЦ

Canada

SURGe

Таким чином команда супроводу володіє конфіденційною інформацією про дитину, її особливості розвитку, медичні дані тощо. Педагогічна діяльність членів команди супроводу інклюзивного навчання несе в собі доміную особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами. Вчителю-предметнику необхідно побудувати роботу на уроці з урахуванням корекційної складової, відібрати ресурси, вибрати належний вид роботи, визначити пріоритети. Все це можливо за наявності чіткої системи організації освітнього процесу в інклюзивному класі, розробки у вигляді педагогічної інновації, яка зазвичай має вигляд педагогічної технології, педагогічної системи, та виокреслених очікувань щодо навчальних можливостей учня з ООП.

Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП

Команда супроводу зустрічається щонайменше тричі на рік (у вересні, грудні, травні-червні). У період воєнного стану засідання команди можуть проходити в режимі онлайн та/або у змішаному очно-дистанційному форматі.

Ініціювати зустрічі може будь-який член команди. Під час зустрічей відбувається обговорення та аналіз результатів навчання дитини, ухвалюються рішення щодо індивідуальної програми розвитку дитини, можливої її корекції тощо. Команда також вирішує питання щодо запровадження індивідуального розкладу відвідування класу дитиною з ООП та інші питання, від яких залежить створення належних умов для інтеграції дитини в освітнє середовище. Рішення під час засідання команди супроводу ухвалюються за результатами обговорення відкритим голосуванням (за умови присутності не менше 2/3 членів) та оформлюється протоколом. Водночас учасники команди супроводу працюють із дитиною протягом року, допомагають опанувати програму, проводять корекційні заняття тощо. Батьки є активними і рівноправними партнерами в команді психолого-педагогічного супроводу дитини.

Для забезпечення ефективної роботи команди супроводу керівнику необхідно:

- розробити положення про команду супроводу дитини з ООП;
- сформувати команду супроводу для кожного учня/учениці з ООП та затвердити її склад наказом (видається щорічно);
- укласти цивільно-правові угоди з фахівцями для надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг;
- призначити особу, відповідальну за координацію розробки ІПР.

Відповідальною особою за розробку ІПР може бути асистент учителя, оскільки він завжди знаходиться в класі, спілкується з усіма учителями, які входять до складу Команди супроводу, має тісний контакт з батьками.

Для ефективної роботи команди важливо, щоб батьки:

- брали активну участь у засіданнях команди;
- надавали команді інформацію про особливі потреби дитини, її темперамент, інтереси, уподобання, способи кращого сприйняття інформації;
- ініціювали зміни до індивідуальної програми розвитку

дитини, якщо батьки вбачають таку потребу, аргументуючи, чому ці зміни необхідні;

- узгоджували з командою розклад корекційно-розвиткових занять дитини;

- підписували протоколи засідання команди супроводу.

Часто причиною не дуже конструктивної роботи команди супроводу є нерозуміння батьками ролі ІПР, а також хвилювання, що не буде дотримано конфіденційності про особливості розвитку дитини. Причинами непорозумінь можуть також бути завищені очікування від педагогів і сподівання на «швидкі результати» дитини з ООП. Саме тому важливо під час знайомства надати батькам якомога більше інформації про індивідуальну програму розвитку як гнучкий інструмент, який можливо і важливо змінювати залежно від потреб дитини та її індивідуального прогресу.

Індивідуальна програма розвитку дитини

Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП - документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання. ІПР складається командою психолого-педагогічного супроводу, з обов'язковим залученням батьків учня або його законних представників, затверджується керівником закладу освіти і підписується батьками. ІПР складається впродовж двох тижнів з початку нового навчального року і переглядається двічі на рік (у разі потреби частіше) з метою її коригування, зокрема коли:

- у дитини виникають труднощі у засвоєнні змісту навчального матеріалу;

- виникає необхідність перейти до нового рівня складності виконання завдань.

Для учнів з першим рівнем надання підтримки теж розробляється ІПР, і для цього необхідно передбачити години у плані роботи закладу. Зручності у цьому процесі додасть можливість створювати ІПР в автоматизованій системі роботи ІРЦ. Після розроблення ІПР розпочинається етап її реалізації. Ефективна реалізація ІПР - це динамічний процес, який передбачає:

- забезпечення можливостей для формування і практичного відпрацювання навичок;

- безперервне оцінювання прогресу учня та його досягнень;

- виявлення змін у потребах учня;

- перегляд і коригування щоденного плану.

Відповідальними за реалізацію ІПР є всі члени КППС, кожен відповідно до своїх функціональних обов'язків.

Технологія індивідуального планування і впровадження ІПР для дитини складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів: вивчення можливостей і потреб учня, розробка ІПР, реалізація ІПР, моніторинг реалізації ІПР, перегляд і внесення змін.

Педагоги нашого закладу успішно здійснюють адаптацію (модифікацію) освітніх програм для дітей з ООП, тобто трансформацію характеру викладення навчального матеріалу шляхом зміни освітніх цілей, змісту або концептуальної складності навчального завдання для кожного

конкретного учня ЗЗСО, зокрема, і шляхом спрощення змісту та скорочення матеріалу, інтеграції двох або більше навчальних предметів відповідно до рекомендацій щодо кількості годин на кожну тему, час, відведений на вивчення всього курсу.

Циклограма управлінських дій адміністрації закладу

Директор або його заступник є учасниками команди супроводу дитини з ООП та, власне, відповідають за її формування та організацію роботи. Важливою частиною роботи керівника закладу є також укладення угоди про співпрацю з інклюзивно-ресурсним центром, який може допомогти закладу освіти налагодити інклюзивне навчання, розробити індивідуальні програми розвитку тощо. У команді супроводу адміністрація закладу визначає, хто буде координувати розроблення ІПР, а за потреби залучає фахівців ІРЦ для допомоги у цьому процесі.

Для адміністрації закладу освіти для створення та забезпечення роботи команди супроводу необхідно:

- Розробити власне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП (на підставі Примірного положення, затвердженого МОН).

- Укласти цивільно-правові угоди з фахівцями для надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг.

- Сформувати команду супроводу та затвердити її склад наказом.

- Призначити особу, відповідальну за координацію розробки ІПР.

- Затвердити індивідуальну програму розвитку дитини з ООП.

- Завантажити ІПР в Систему автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів (кожній школі орган управління освітою надає індивідуальний код доступу до електронного кабінету у системі; доступ до даних обмежений).

- У річному плані роботи школи передбачити заходи, які б сприяли формуванню дружньої атмосфери, запобіганню будь-яким проявам упередженого ставлення та дискримінації.

Алгоритм дій директора закладу для визначення рівнів підтримки у закладі:

1. Створити команди супроводу для всіх дітей, які потребують підтримки.

2. Скласти графік засідань команд супроводу, передбачивши участь фахівців ІРЦ.

3. Оформити протокол із визначенням рівня підтримки для кожного учня.

4. Узагальнити інформацію про рівні підтримки для всіх учнів з ООП.

5. Поінформувати батьків учнів з ООП про необхідність проходження комплексної оцінки в ІРЦ.

Дієва співпраця з ІРЦ

Фахівці ІРЦ є обов'язковими членами команд супроводу. Директор укладає угоду про співпрацю між ІРЦ і закладом освіти та залучає фахівців ІРЦ до спільної роботи. В межах співпраці заклад освіти має змогу запрошувати фахівців ІРЦ для проведення семінарів, тренінгів, майстер-класів, а також обміну досвідом та

підвищення кваліфікації педагогів. Школа використовує ресурси ІЦР для більш якісного підходу до розроблення ІПР, а також організації інклюзивного освітнього середовища, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, консультування педагогів щодо підготовки індивідуальних освітніх траєкторій, модифікації/адаптації освітніх програм.

Перебування дитини з особливими освітніми потребами в закладі без психолого-педагогічного супроводу є стихійною або формальною інклюзією, яка приносить лише шкоду і гальмує процес реального впровадження справжнього інклюзивного навчання. Психолого-педагогічний супровід дитини в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, її самореалізації та інтеграції в соціум.

Особливістю психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини. Результативність психолого-педагогічного супроводу залежить від координованості дій усіх фахівців.

Робота всіх фахівців закладу освіти спрямовується на досягнення головної мети – підготовка дитини до самостійного життя. При цьому значну увагу сконцентровують на тому щоб допомога і підтримка у процесі навчання не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від цієї підтримки.

Таким чином тісна співпраця членів команди психолого-педагогічного супроводу та фахівців ІРЦ – суттєвий чинник у структурі професійного співробітництва в інклюзивному класі. Розуміння того, як краще здійснювати співпрацю, допомагає педагогам закладу освіти оптимально організувати інклюзивне навчання.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту».–[Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Постанова КМУ від 15.09.2021 №957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (із змінами внесеними згідно з Постановою від 26.04.2022 №483, від 30.08.2022)» – [Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України № 609 від 08.06.2018 року «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». – [Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
4. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти.- Електронний ресурс. <http://surl.li/uevsc>
5. Як організувати якісну роботу команди психолого-педагогічного супроводу: поради для керівника закладу освіти Електронний ресурс. <https://sqe.gov.ua/yak-organizuvati-yakisnu-robotu-komand/>